

Budapest neve legyen „Budavár“

— Válasz Herczeg Ferenc cikkére —

Írta: **Hennyey Vilmos dr.**

A gondolatot és eszmét a viszonyok és körülmények termelik ki. Ezek alapján ideák és elgondolások alakulnak ki rendszerint egyszerre több ember lelkében. Aztán élelmes tollforgatók hozzák nyilvánosságra. Az elhítt mag azonban életre csak akkor kél, ha a gondolatot, az eszmét a nagyok egyike megértő lélekkel felkarolja és tekintélyével vagy hatalmával megvalósítani tudja. Mondjuk tehát, hogy övé az érdem, nem pedig azé, aki a gondolatot először felvetette.

Budapest nevének megváltoztatása sokszor volt elgondolás tárgya, de a kérdés csak most ölt komoly alakot, hogy Herczeg Ferenc a Pesti Hírlap egyik legutóbbi számában éles tisztánlátásával formát és jelentőséget adott neki.

Herczeg Ferenc a maga úri szerénységével és őszinteségével megmondja, hogy nem tudja, hogy a gondolatot hol olvasta. S mi ez alkalommal, hogy az ő elgondolása mellett lándzsát törünk, rámutathatunk arra is, hogy az eszme először a Budai Napló hasábjain és szerkesztője, Viraág Béla avatott tollából jutott szélesebb nyilvánosságra.

A helyzet megértésére szükséges történelmileg elemeznünk, hogy tulajdonkép hogyan is keletkezett Budapest neve.

Az ókorban létesült legelőbb a régebbi kelta *Ak-ink* nevű telep, ezt a rómaiak idején *Aquin-cum*-nak nevezték. Ettől délre a mai Óbuda helyén a hunok és avarok idején épült fel *Buda* néven egy népesebb város s ez adta meg a mai *Budapest* nevének első szavát.

Buda ősrégi hun-avar vagy indus szó, tekintélyes öreget jelent és Indiában 19 Buda nevű helység van. A rege szerint Attilának fivérének hívták így. Sőt még az *öregisten*-nek is Buda volt a neve.

Személyneveket volt szokás letelepedések elnevezésére használni. Példa erre: Csanád, Csaba, Gyula, Jenő, Solt stb., mind ősmagyar nevek. A Buda név is így keletkezett.

Pest neve későbbi keletű. A Gellérthegynek

volt régen pesti hegy a neve. S az ennek alján épült helységet nevezték el Pestnek. De ezt a nevet adták annak a telepnek is, mely a Gellérthegygel szemben a Duna másik oldalán épült halászkunyhókból keletkezett. Ezekből a főváros mai pesti oldalán telepített kunyhókból fejlődött lassanként a mai nagy város, mert a budai oldalon a város terjeszkedését a Dunát szegélyező hegylánc akadályozta meg.

Ez a nagy jövőnek indult város megtartotta a Pest elnevezést. *S ez Budapest nevének második része.*

Hogy a Pest név hogyan keletkezett, arra a tudósok véleménye eltérő.

Rendesen a szláv *Pecz* szóból származtatják, ez kemencét jelent és ennek német fordítása lenne Ofen. De Viraág Béla alig hihetőnek mondja, hogy az óbudai hegyek aljában épült tégláégető-kemencekről nevezték volna el a várost. Valószínűbbnek tartja, hogy a Pest szó a „Bees” szóból eredt, ahogy szlávul a várost nevezték. Így lett „Bees”-ből Bécs, Pécs, Beeskerék, Óbecse stb. De ha ebből lett, akkor hogyan lehetett belőle a német Ofen? Harmadik feltevés szerint Pest avar szó és folyóvízbe ékelő sziklát jelent. Ez azokra az időkre emlékeztetne, amikor a Gellérthegyet körszél körül víz övezte, amint ezt a geológusok állítják.

Ákárhogyan vagyunk azonban a névvel, tény az, hogy a török uralom után az elnéptelenedett vidékre és a magyar fővárost körülvevő községekbe is az osztrák politikának megfelelően németeket telepítettek.

Ezek a régi Pest neve helyett, hihetően e név szláv kemence értelmének német fordításával a főváros budai részeinek gyűjtőneveként *Ofen* nevet vették fel. De az Ofen névnek ez az eredete sem bizonyos. Lehet, hogy a kelta főisten: „Aufen” szobra után nevezték így, mely a római település idején még állott a Határ-hegyen. De lehet, hogy azért, mert „nyílt” város volt, nem sán-

akkal körülzárt vár, tehát „Offene Stadt”. Azaz „Offen”.

Bármely eredetű is azonban az Ofen név, mely magában megállhatott volna; ez az elnevezés teljes képtelenségé vált, mihelyt az Ofen nevet a Duna másik oldalán kiépült Pest nevével hozták kapcsolatba. Mert így az Ofen-Pest tulajdonképpen németül Ofen-Ofent, avagy az eredeti Pest elnevezést megtartva: Pest-Pestet jelent, mert hiszen Ofen a Pest szónak német ellenértéke. Hiszen a Gellérthegy alján volt Pest nevű helységet nevezték a németek Ofennek.

Ebből a fonákiságból csak úgy menekülhetünk, ha elfogadjuk Herczeg Ferenc javaslatát és Budapestnek németre le nem fordítható, de történelmi múltjának megfelelő új nevet adunk.

Nemzeti szempontok is szólnak a névváltoztatás mellett. Egy múzeumkörúti antikvárius kirakatában most is ott díszel a múlt század hatvanas éveiből ránk maradt útmutató: „Ofen-Pest und Umgebung” a címe. Az osztrák abszolútizmus csempészte be ezt a szót és mostanában a pángermán rajongók ugyanezt az elnevezést használják, mert a németiségbe való bekebelezetésünk idejére emlékeztet. Annyira használatos és ismert volt akkor az Ofen-Pest elnevezés, hogy később az alkotmányos Budapestet összetévesztették Bukarest-tel és a Budapestre címzett levelet Románia országgeljelzéssel látták el. Ez még ma is így van, ami nagyon kellemetlen.

Norvégia, amikor függetlenítette magát, fővárosa, Christiania nevét „Oslo”-ra változtatta. Kíváncsi tehát, hogy mi is nemzeti magyar nevet adjunk székesfővárosunknak most, amikor elnyertük teljes függetlenségünket.

Herczeg Ferenc Budapestet Buda névre kívánja átkeresztelni és ez ellen csak az szól, hogy a sokkal nagyobb Pest, a főváros zöme, esetleg zokon venné, ha a kis Buda egyszerűen bekebelezné.

Ne legyen tehát Pest rovására csak „Buda”, hanem keressünk a múlt, a hagyomány alapján nevet, amely fogalom. Ma már nincs vár, falait nagyrészt lebontották és így összeforrt ez a hegy az egész várossal.

Legyen tehát: **BUDAVÁR!**

*

Örvendek, hogy ez a közérdekű ügy alkalmat szolgáltatott arra, hogy a Herczeg Ferencből kiinduló fénycsóva egyik megvilágító sugarát vesse a Budai Napló és régi érdemes szerkesztője, Viraág Béla működésére. Mindkettő éppen most készül jubileumra, a Budai Napló háromévtizedes fennállásának emlékére és ősz szerkesztője félszázados irodalmi és közérdekű tevékenységének évfordulója alkalmából. A budai írók, művészek és tudósok egyesülete, a „HOLLÓS MÁTYÁS TÁRSASÁG” vette kezébe az emlékünnap rendezését; Viraág Béla egyik alapítója és évtizedeken át alelnök-háznagya, egyúttal spiritus rector-a volt a társaságnak, mely neki mélyszéges hála van lekötölve.